

2 Landbouwbedrijf

Hoeve Duijndam
in de avondzon

HIJDIGE SITUATIE

Het gaat in de Polder van Biesland om een groot modern melkveebedrijf van 100 hectare. De grondsoort is klei en deels veen. De rijke grond leent zich uitstekend voor de productie van gras.

De veebezetting op het bedrijf komt ongeveer overeen met een gemiddeld biologisch bedrijf.

2.1 Bedrijfsopzet

Bedrijfsopzet nu

Het huidige bedrijf heeft de uitstraling van een moderne ruilverkavelingboerderij. De woning en stallen zijn in 1993 nieuw gebouwd. In de ligboxenstal vinden de 130 melkkoeien onderdak. De twee naastgelegen kapschuren herbergen ruim 130 stuks jongvee, enkele meststieren en het machinepark. Het melkquotum bedraagt 680.000 kilogram. Daarvan wordt jaarlijks bijna 60.000 kilogram melkquotum gehuurd.

Het bedrijf beschikt thans over 91,5 hectare cultuurgrond voor de biologische bedrijfsvoering; hiervan is 85,5 hectare grasland en 6 hectare gras/klaver. Weg en erf nemen 1,5 hectare in beslag en 7 hectare bestaat uit landschapselementen. Het merendeel van het grasland is nog nooit gescheurd. De weiden kunnen honderden jaren oud zijn, wat ze in biologisch en cultuurhistorisch opzicht interessant maakt. De grondsoort is deels klei en deels veen. Het is van nature rijke grond die zich uitstekend leent voor de productie van gras.

Het bedrijf is met 1,9 grootvee-eenheid per hectare ongeveer net zo intensief als het gemiddelde biologische bedrijf en minder intensief dan het gemiddelde gangbare bedrijf in Nederland (2,7 grootvee-eenheid per hectare).

Het bedrijf heeft vanouds een roodbonte veestapel met veel Red Holstein-bloed. De familie Duijndam past op haar veestapel de laatste jaren een verdringingskruising toe met het Franse

melk/vleesras Montbeliarde. Ze zijn van mening dat dit ras beter past bij hun biologische bedrijfsvoering. De dieren zijn gewend aan schralere omstandigheden en beter geschikt om op een rantsoen met weinig krachtvoer melk te produceren. Ondanks de vrij lage veebezetting en een hoge graslandproductie, wordt jaarlijks voer aangekocht.

Voor een deel van de graslanden zijn beheersovereenkomsten afgesloten. Op alle percelen die gemaaid worden, wordt gewerkt met een uitgestelde maaidatum (begin juni) om de grote aantallen weidevogels die er broeden niet te verstoren.

LINKS

Restant van oude molen op de grens van de Beneden- en de Bovenpolder
RECHTS
Traditionele bebouwing

Bedrijfsopzet bij natuurgerichte bedrijfsvoering

De omschakeling naar een natuurgericht melkveebedrijf volgens het concept Boeren voor Natuur betekent dat het bedrijf de aanvoer van voedermiddelen en meststoffen geheel moet staken (no-input). Omdat het bedrijf al sinds 1997 een biologische bedrijfsvoering kent, is de aanvoer van voer en meststoffen al drastisch verminderd. Geheel geen aanvoer is echter nog een forse stap verder. Het bedrijf zal als gevolg daarvan extensiveren. De veebezetting en de melkproductie vormen op deze manier op het natuurgerichte bedrijf geen uitgangspunt, maar zijn afgeleid van de bodemvruchtbaarheid.

De no-input-eis brengt met zich mee dat niet alleen het ruwvoer, maar ook het krachtvoer op het eigen bedrijf moet worden geteeld. Op het deel van het bedrijf met kleigrond is dit technisch mogelijk. Graan komt hiervoor het eerst in aanmerking. Zowel vanuit landbouwkundig als botanisch oogpunt is dit het meest aantrekkelijke energierijke voedergewas. Jan Duijndam stelt echter een grens aan het areaal graan dat hij wil telen, bij voorkeur niet meer dan 16 hectare. Zijn argumenten: het is nadelig voor de weidevogels, oud grasland gaat verloren en graan past minder goed in een traditioneel weidegebied. De veehouder verwacht dat hij het scheuren van een groter areaal grasland moeilijk uit kan leggen aan de omgeving.

De productie van voldoende energie- en eiwitrijk voer vormt een beperkende factor voor de dierlijke productie. Uitgaande van de beschikbare energie, inclusief de 16 hectare graan, zal naar

verwachting het aantal stuks melkvee dat kan worden gehouden afnemen van 130 naar zo'n 80 (1,2 grootvee-eenheid per hectare grasland en voedergewas). De jaarlijkse melkproductie daalt van ruim 680.000 kilogram naar ca. 415.000 kg. Ruwvoer (gras) is er voor de kleinere veestapel meer dan genoeg. Het probleem is dat dit gras als gevolg van de uitgestelde maaidatum gemiddeld een laag eiwitgehalte heeft. Zowel voor de melkproductie als de gezondheid van het vee is een beperkte hoeveelheid voer met een hoog eiwitgehalte noodzakelijk. Om te voorzien in deze behoefte zou ook nog ongeveer 4 hectare gras/klaver geteeld moeten worden met een vroege maaidatum (mozaïekbeheer). Maar, zoals hiervoor aangegeven, vindt Jan Duijndam zowel het scheuren van meer dan 16 hectare oud grasland (voor de teelt van graan) als de vroege maaidatum niet acceptabel. Daarom kiest hij ervoor om de 6 hectares die met ingang van 2003 op enige afstand van het bedrijf zijn bijgepacht te benutten om er voedergewassen te telen. Enkele leden van de 'Voer voor Koeien'- werkgroep zien nog mogelijkheden om zowel de eiwitproductie als de eiwitbenutting op het bedrijf te verbeteren, binnen de randvoorwaarden die Jan Duijndam stelt. In de overgangsfase (zie hoofdstuk 5) kan hiermee worden geëxperimenteerd. De kleinere veestapel produceert minder mest. Op 42,5 hectare grasland en 20 hectare voedergewas (graan en gras/klaver) kan nog een matige bemesting worden gehandhaafd. Een ander deel van het land zal veel minder mest ontvangen. Langs de sloten zal een brede rand geen mest krijgen. Hierdoor worden de kansen voor natuurontwikkeling vergroot. Ook de

TOEKOMSTIGE SITUATIE

Het bedrijf voert in de toekomst geen voer en mest meer aan van buiten. Het bedrijf zal daardoor extensiveren.

Ruw- en krachtvoer zal op het bedrijf zelf worden geteeld. Het gaat om gras, klaver en granen.

Het bedrijf wordt veel minder intensief: van 1,9 naar 1,2 grootvee-eenheid per hectare.

Roodbonte
Montbeliardenes

HUDIGE SITUATIE

Op het bedrijf wordt toegewerkt naar een veestapel met roodbonte Montbeliardenes, omdat dit ras geschikt is voor schralere omstandigheden.

Huidige situatie

Bedrijfsoppervlakte (ha)	100
Oppervlakte grasland	85,5
Oppervlakte wintergraan	-
Oppervlakte grasklaver	6
Oppervlakte landschapselement (incl. 1 hectare bos en 0,75 hectare. erf)	7
Oppervlakte weg en erf	1,5
Aantal koeien	130
Aantal stuks jongvee en meststieren	133
Grootvee-eenheid per hectare	1,9
Melkquotum (l.)	680.000
Melkproductie per hectare	7400
Melkproductie per koe (l.)	5230

TOEKOMSTIGE SITUATIE

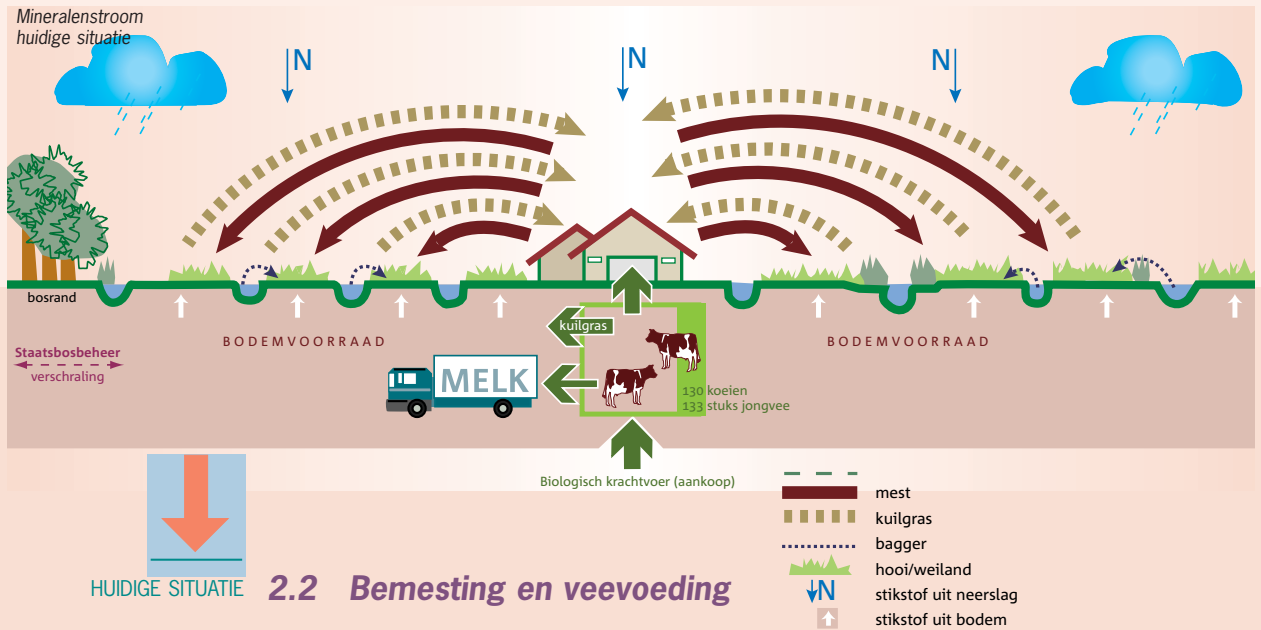
Bij natuurgerichte bedrijfsvoering

100
68,5
16
4

10
1,5
80
54
1,2
415.000
4750
5190

bemesting van de 4 hectare gras/klaver kan beperkt blijven. De klaver bindt voldoende stikstof om voor dit mineraal in de eigen behoefte te voorzien. Afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid, kan hier een beperkte bemesting, bijvoorbeeld met compost, nodig zijn om in de behoefte aan kali en fosfaat te voorzien.

Het aantal stuks melkvee en de melkproductie dalen aanzienlijk.

HIJDIGE SITUATIE

2.2 Bemesting en veevoeding

Het bedrijf is al biologisch. Er wordt drie keer per jaar mest uitgereden. Grasproductie levert ongeveer 12 ton droge stof per hectare op.

In de huidige situatie wordt er een grote hoeveelheid voer aangekocht.

Bemesting en veevoeding nu

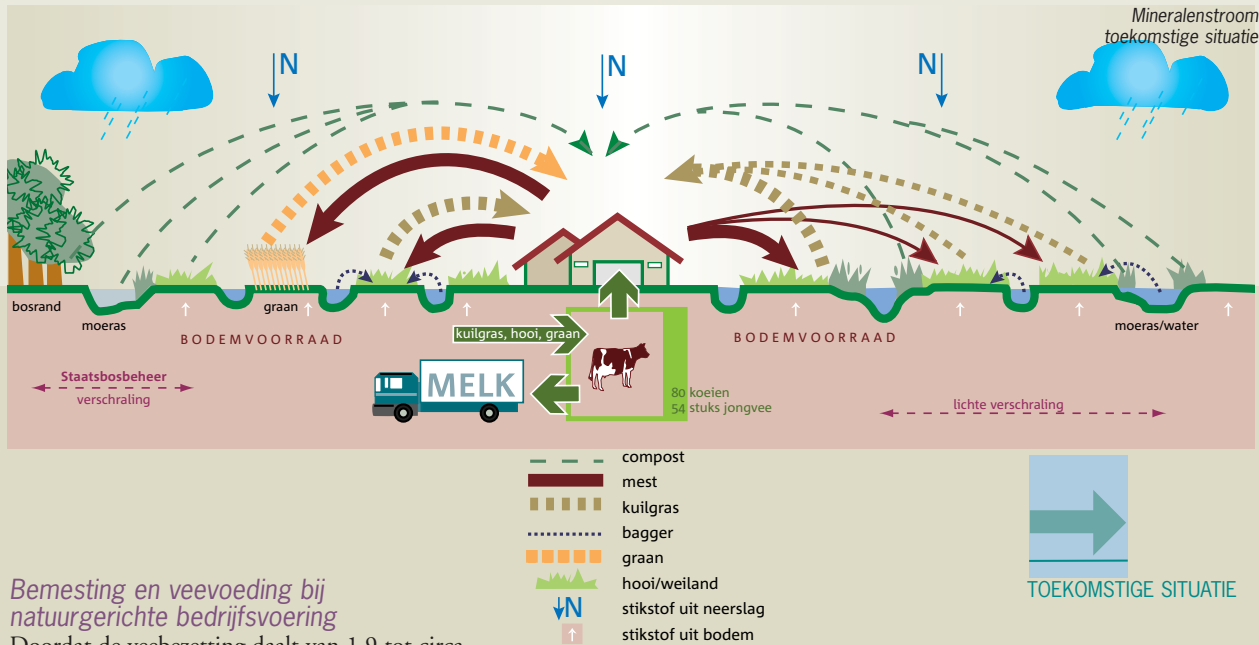
Op het bedrijf wordt zowel drijfmest als vaste mest geproduceerd: resp. 2500 m³ in de loopstal met de melkkoeien en 900 m³ in de open potstal met jongvee. Op de meeste percelen wordt drie maal per jaar mest uitgereden, waarbij op alle percelen ongeveer een gelijke hoeveelheid wordt gegeven. Verder is een aanvang gemaakt met het benutten van slootbagger als meststof; de laatste twee jaar is er met behulp van de baggerpomp op enkele percelen bagger gespoten.

De veestapel van in totaal 175 grootvee-eenheden (het jongvee telt voor ongeveer een halve grootvee-eenheid) produceert ongeveer 110 kilogram stikstof (in de vorm van mest) per hectare. Op dit biologische bedrijf wordt uiteraard geen kunstmest gestrooid. Op een klein deel van het bedrijf wordt geëxperimenteerd met verschraling, deze percelen krijgen geen of weinig mest. Maar omdat de grond van nature rijk is aan stikstof, blijft het effect op de grasproductie beperkt. Jaarlijks kan per hectare ruim 200 kilogram stikstof vrijkomen door mineralisatie, waarvan ca. 50% benut wordt voor grasproductie. Gemiddeld

bedraagt de grasproductie per hectare ca. 12 ton droge stof. Door het hoge natuurlijke stikstofaanbod leent het bedrijf zich alleen voor de teelt van grasklavermengsels als regelmatig herinzaai plaats vindt om het klaveraandeel op peil te houden. In het rantsoen past het snel verteerbare klaverewit evenwel zeer goed. In de huidige bedrijfsvoering wordt in deze behoefte voorzien door de aankoop van balen gras/klaver.

De voederwaarde van het verse gras is per kilogram droge stof zo'n 10-15% lager dan op een gangbaar bedrijf. De uitgestelde maaidatum in het voorjaar resulteert in lagere energie- en eiwitgehalten in de voorjaarskuilen in vergelijking met eerder ingekuuld gras op gangbare bedrijven.

Behalve grasklaverbalen voert het bedrijf ook nog circa 140 ton krachtvoer aan. Het betreft vooral energierijk voer zoals tarwe, grasbrok, maïsgluten en persulp. Het krachtvoer wordt deels via de voercomputer aan de koeien verstrekt en deels aan het voerhek met een voermengwagen.

Bemesting en veevoeding bij natuurgerichte bedrijfsvoering

Doordat de veebezetting daalt van 1,9 tot circa 1,2 grootvee-eenheid per hectare neemt bij de natuurgerichte bedrijfsvoering ook de mestproductie fors af. Op 62 hectare (waaronder graanland) kan een redelijk bemestingsniveau gehandhaafd blijven. De overige graslanden krijgen geen of veel minder mest. De meeste mest wordt aangewend op de nieuwe graanakkers. Op alle percelen wordt langs de sloten een strook grasland van 3 meter onbemest gelaten (totaal 12 hectare). Dit leidt tot een gevarieerde rand (meer soorten planten) en tot minder uitspoeling van meststoffen in het oppervlaktewater en dus tot rijkere waternatuur.

Behalve met dierlijke mest wordt ook gewerkt met compost en bagger, als aanvullende mineralenbronnen voor het gewas. Vooral op de oevers die als natuurvriendelijk worden aangelegd (in totaal 6 km oever), zal veel organisch materiaal geoogst kunnen worden. Per saldo gaat het om ongeveer 2 hectare; hiermee kan circa 5 hectare land worden bemest. Naast het vercomposteren van maaisel van het eigen bedrijf, kan ook maaisel uit het nabijgelegen natuurgebied als compost

verwerkt worden. Dergelijke extra hectares natuur maken daarmee als het ware onderdeel uit van het bedrijf, dat als geheel blijft voldoen aan de voorwaarde van gesloten bedrijfsvoering.

Verder vindt er “bemesting” plaats door de sloten met de baggerpomp op diepte te houden (circa 60 a 70cm diep). In de lagere gebieden wordt eens per 3 jaar gebaggerd. De grotere watergangen worden jaarlijks voor een deel gebaggerd (ruimtelijk gefaseerd). Deze bijdrage aan de mineraleninput is aan de hand van ter plaatse genomen mengmonsters gekwantificeerd. De mineralengehaltes van bagger bedragen 1/5 deel van die van stalmest. Methode en tijdstip van baggeren kunnen het leven in de sloot zowel positief als negatief beïnvloeden. In de overgangsfase kan hiermee worden geëxperimenteerd.

Ondanks de betere benutting van extra bronnen van mineralen, daalt de gemiddelde grasopbrengst per hectare van 10 à 13 naar gemiddeld 6 à 11 ton droge stof per hectare. De daling blijft dankzij de hoge natuurlijke stikstofvoorziening (mine-

Jongvee in potstal

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige bedrijfsvoering ervaart Duijndam twee problemen die verband houden met de veevoeding. Allereerst is er een complex probleem met de voorziening en benutting van mineralen en sporenelementen door het vee. In de veenweidegebieden komt dit op veel meer bedrijven voor. Sinds de start van de biologische bedrijfsvoering (1997) kampt het vee als gevolg hiervan met gezondheids- en vruchtbaarheidsproblemen. Door een reeks van maatregelen, zoals toevoegen van mineralen aan het drinkwater van het vee, lijken de problemen sinds kort af te nemen. Het tweede probleem, dat wellicht met het eerste samenhangt, is de slechte benutting van het eiwit. Ondanks de lage eiwitgehalten in het rantsoen

verliezen de dieren veel stikstof (hoge ureumgehalten in de melk). Door rantsoenaanpassingen wordt getracht de eiwitbenutting op pens- en darmniveau te verbeteren.

ralisatie) beperkt. De beschikbaarheid van gras zal dan ook niet de bottleneck zijn bij de natuurgerichte bedrijfsvoering, het energie- en eiwitniveau in het gras echter wel. In de huidige bedrijfsvoering leunt het bedrijf zwaar op de aankoop van energie- en eiwitrijke voedermiddelen. In de nieuwe situatie zal de teelt van 16 hectare graan, in combinatie met 4 hectare gras-klaverweide, in de energie- en eiwitbehoefte moeten voorzien. Voor granen gaat de voorkeur uit naar wintergranen, omdat die hogere opbrengsten geven dan zomergranen. Van de wintergranen is triticale minder gevoelig voor ziektes dan tarwe en daarom beter geschikt voor een natuurgericht bedrijf. Op 16 hectare wordt dan zo'n 68 ton graan geproduceerd. Dat is voldoende om in de energiebehoefte van melkkoeien en het jongvee te kunnen voorzien.

Na de oogst van het graan kan op hetzelfde perceel nog gras/klaver worden geteeld. Een opbrengst van 2 ton droge stof per hectare lijkt minimaal mogelijk. Dit levert in totaal 30 ton droge stof aan hoogwaardig eiwitrijk voer. Samen met de 4 hectare gras/klaver die Duijndam op het bij te pachten land gaat telen, levert dit naar verwachting ruim voldoende eiwitrijk ruwvoer om in de behoefte van de veestapel te kunnen voorzien.

De veevoeding en bemesting brengen nog een aantal vragen met zich mee die met name in de overgangsfase van het project aandacht behoeven. Het gaat om de volgende vraagstukken:

- ❖ Wat zijn de effecten van de natuurgerichte bedrijfsvoering op de huidige problemen bij het vee met de mineralenvoorziening en -benutting (m.n. de matige eiwitbenutting)?

- ❖ Welke mogelijkheden zijn er om meer eiwitrijke grasproducten te oogsten?
- ❖ Hoeveel gras kan er bij de verminderde bemesting nog worden geoogst?
- ❖ Welke melkproductie per koe en per hectare zijn nog mogelijk?
- ❖ Gaat de graanteelt lukken (i.v.m. onkruiden, vogelvraat)?
- ❖ In de huidige situatie wordt veel stro aangevoerd voor de potstal waarin het jongvee is gehuisvest. De 16 hectare graan levert naar verwachting hiervoor te weinig stro. Is hooi van natuurland en het maaisel van de landschapselementen als strooisel te gebruiken?
- ❖ Is de aanvoer van fosfaat en kali via slootbagger op de lange termijn voldoende voor de grasproductie? (Stikstof is er voldoende in de natuurlijke stikstofbronnen op het bedrijf, zoals via mineralisatie en depositie.)

TOEKOMSTIGE SITUATIE

Behalve met dierlijke mest wordt ook gewerkt met compost en bagger als aanvullende mineralenbronnen voor het gewas.

HUIDIGE SITUATIE

Huidige situatie

Onbemeste graslanden/slootranden (ha)	12
Licht bemeste graslanden (1 x per 2 jaar)	0
Matig bemeste graslanden (maart, en juni na het maaien)	0
Matig bemest gras/klaver	6
Matig bemest graan	0
Oppervlakte bemest grasland	73,5
Mestproductie per hectare (Kg N)	110
Grasproductie (ton droge stof)	10 - 13
Krachtvoerverbruik (per koe per jaar)	900
Voeraankoop (ton droge stof)	140
Stro-aankoop (tonnen product)	150

Huidige situatie

Winterrantsoen/melkkoe (Kg droge stof)

beheersgras (9% ruw eiwit)	8
herfstkuil (18 % ruw eiwit)	2
klaverbaal (22% ruw eiwit)	2,5
grasbrok	2
maïsgluten	1
tarwe	2,5

Zomerrantsoen (Kg droge stof)

onbeperkt weiden	
tarwe	2,5

Bij natuurgerichte bedrijfsvoering

12
14
42,5
4
16
0
79
6 - 11
850
0
0

TOEKOMSTIGE SITUATIE

Door de lichtere bemesting daalt de grasopbrengst. Bovendien wordt geen krachtvoer van buiten het bedrijf meer aangevoerd. Teelt van graan en gras/klaver op 16 hectare in de polder en 4 hectare buiten de polder is noodzakelijk als krachtvoer.

Bij natuurgerichte bedrijfsvoering

Winterrantsoen/melkkoe melkkoe (Kg droge stof)

graskuil (vergelijkbaar met beheersgras)	10
graan	3
gras/klaverkuil	5

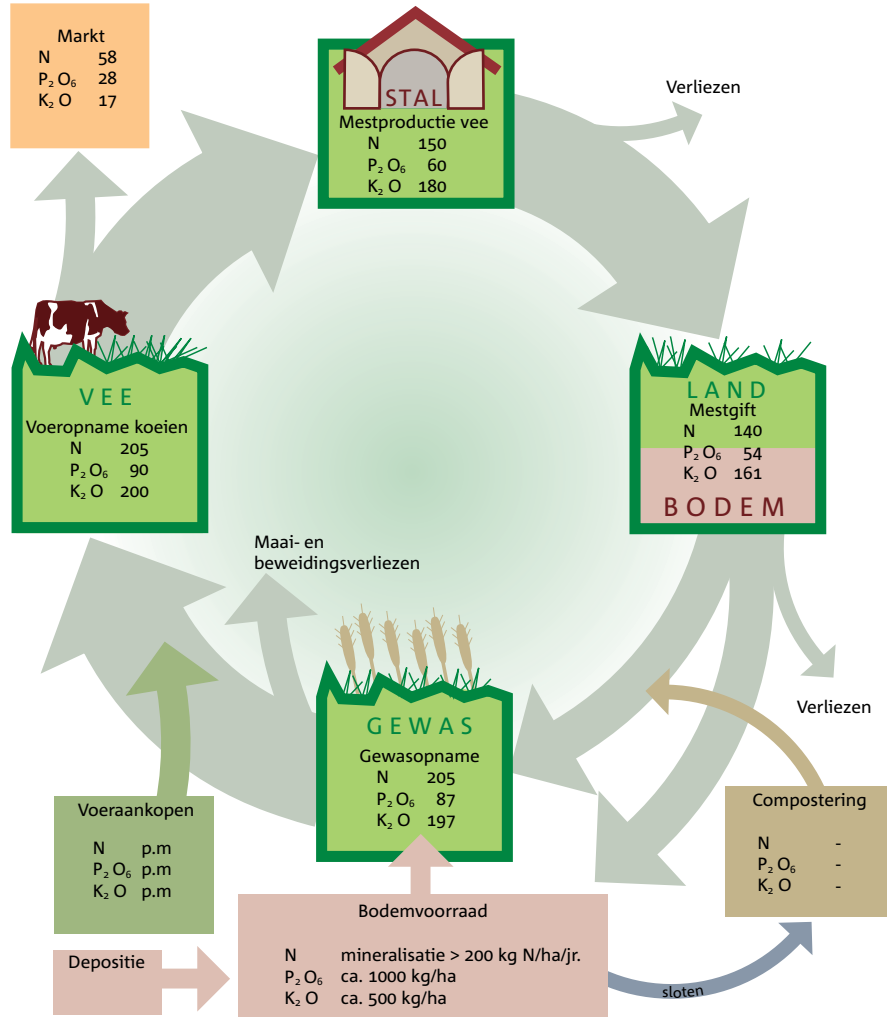
Zomerrantsoen melkkoe (Kg droge stof)

onbeperkt weiden	
graan	maximaal 1

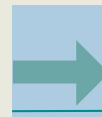
Mineralenkringloop

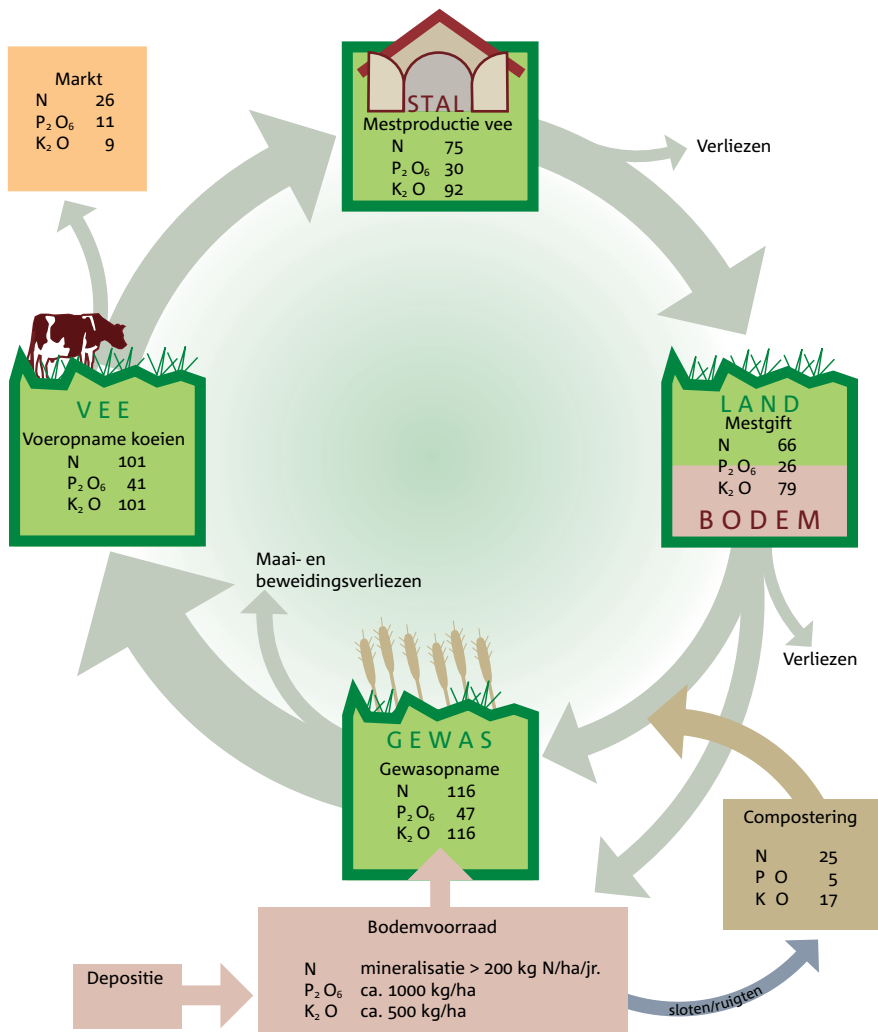
HUIDIGE SITUATIE

Mineralenkringloop

TOEKOMSTIGE SITUATIE

LANDBOUWBEDRIJF

Melkstal

HUIDIGE SITUATIE

In de huidige situatie is de bedrijfsomzet voor 77% afhankelijk van melkproductie

2.3 Bedrijfseconomie

Bedrijfseconomie nu

De biologische melkveehouderij van de familie Duijndam is voor de omzet voor 77% afhankelijk van de melkproductie. Vleesproductie draagt voor ongeveer 12% bij aan de omzet en de huidige beheersvergoedingen voor ongeveer 10%. De totale omzet beloopt zo'n 330.000 euro (begroting 2003) en daarmee behoort het bedrijf tot de grotere melkveebedrijven. Naast deze inkomsten zijn er in 2003 extra opbrengsten die voortvloeien uit voorlichting, educatie e.d. Het bedrijf is feitelijk te groot voor één arbeidskracht. Daarom worden losse arbeidskrachten ingezet. Voor de bedrijfsvoering is dat niet ideaal, omdat de aansturing lastig is en de kans op fouten toeneemt. Dit werkt uiteindelijk kostenverhogend. Om de omzet van 330.000 euro te kunnen realiseren is aankoop van voer en kunstmest nodig. Jan Duijndam voert voor een bedrag van rond 30.000 euro voer aan en daarnaast nog eens 10.000 euro voor strooisel. In totaal bedragen de variabele kosten ongeveer een vijfde deel van de 335.000 euro aan totale bedrijfskosten. Dit roept wellicht de vraag op hoe het komt dat de kosten vergelijkbaar zijn met de omzet. Het is gebruikelijk om in een bedrijfseconomische analyse kosten in rekening te brengen voor alle gebrachte offers, dus ook voor de arbeid en het eigen vermogen dat de ondernemer zelf inbrengt, maar waar natuurlijk geen uitgaven tegenover staan. Het netto bedrijfsresultaat dat op die manier wordt berekend is op de meeste landbouwbedrijven negatief, zo ook bij dit bedrijf. (In feite geeft het negatieve getal aan dat de sector maatschappelijk

gezien niet goed scoort, want als de sector in evenwicht zou zijn met de rest van de economie zou de score op nul moeten uitkomen.) Om een indruk te geven van de bestedingsruimte op agrarische bedrijven wordt ook het gezinsinkomen berekend. Het gezinsinkomen geeft globaal de ruimte aan die er is voor consumptie, aflossingen van leningen, besparingen en het afsluiten van persoonlijke verzekeringen e.d. Dit is het inkomen voor belasting, het bruto-inkomen dus.

Bedrijfseconomisch gezien kan het bedrijf zich goed meten met andere biologische melkveebedrijven, de opbrengsten/ kostenverhouding van 0,98 is beter dan het gemiddelde voor biologische bedrijven (0,88) en is veel beter dan dat van gangbare melkveebedrijven (die ternauwernood aan een opbrengsten/ kostenverhouding van 0,8 komen). Voor de groei van het bedrijf is in het verleden veel vreemd kapitaal aangetrokken, wat forse lasten met zich meebrengt. Hierdoor was het in het verleden wel eens moeilijk om aan een behoorlijk gezinsinkomen te komen. De laatste jaren gaat het echter steeds beter met het bedrijf en zijn er, mede door aflossingen op schulden, goede perspectieven. Daarbij is het veiligstellen van opbrengsten uit het agrarisch natuurbeheer echter wel van doorslaggevend belang.

Bedrijfseconomie bij natuurgerichte bedrijfsvoering

Na omschakeling in het kader van Boeren voor Natuur is het bedrijf nog voor 52% van de omzet afhankelijk van melkproductie. Natuur (25%) en landschap (6%) zijn belangrijke peilers onder het inkomen (i.p.v. productie) geworden. Het belang van vleesproductie neemt af van 12% naar 6%. Het verlesen van melkquotum is goed voor ruim 10% van de omzet. Aan de kostenkant zijn er ook forse verschuivingen. Vanwege het feit dat er geen voeraankopen meer zijn en ook een aantal andere kosten afneemt doordat er minder koeien worden gehouden, dalen de bedrijfskosten per saldo met 25.000 euro. De kosten van grond- en hulpstoffen zoals strooisel en zaaizaad kunnen met ruim 39.000 euro omlaag, de kosten voor de veestapel met circa 9.000 euro. Daarentegen stijgen de kosten van de loonwerker (van 16.000 euro naar 23.000 euro) omdat is aangenomen dat vrijwel al het werk op het bouwland door een loonwerker moet worden uitgevoerd. Arbeid is immers nu al een knelpunt en de mechanisatie voor de graanteelt is niet op het bedrijf aanwezig. De post arbeidskosten blijft in principe gelijk. Om de hoge werkdruk te ondervangen is in het afgelopen jaar meer externe arbeid aangetrokken. De verwachting is dat het meerwerk dat natuurgericht boeren met zich meebrengt (moeilijker te bewerken percelen, onderhoud landschap e.d.) kan worden opgeheven doordat met natuurgericht boeren ook een aantal taken lichter wordt, bijvoorbeeld door minder koeien te melken). In de toekomst is er ook voldoende ruimte om de beoogde opvolger hierin een plek te geven. De vaste kosten voor werktuigen en gebouwen zullen in eerste instantie niet veel veranderen. Op de

lange termijn bezien zullen ook hier voordelen zijn te behalen. Op het moment dat een stal aan vervanging toe is, kan het bedrijf bijvoorbeeld toe met minder stalplaatsen.

Een belangrijk voordeel is dat het gezinsinkomen (op basis van anderhalve arbeidsplaats) van meet af aan zal verbeteren. Dit schept ruimte voor grotere besparingen waarmee de solvabiliteit (dat is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen) snel kan worden verbeterd en dat is weer gunstig voor de ontwikkeling van het gezinsinkomen. Hoewel de familie Duijndam formeel geen eigenaar wordt van de middelen die in het fonds worden vastgelegd, vertegenwoordigen de rechten op uitkeringen vanuit het fonds wel een zekere waarde. Op termijn (binnen één generatie) zijn inkomens mogelijk die zich kunnen meten met gangbare maatstaven in het maatschappelijke verkeer (een beloning op HBO-niveau voor dit type werk).

TOEKOMSTIGE SITUATIE

Bij de natuurgerichte bedrijfsvoering worden natuur en landschap belangrijke peilers onder het inkomen. Het inkomen is dan nog maar voor 52% afhankelijk van de melkproductie.

HUDIGE SITUATIE

Huidige situatie

Omzet	333.000 euro
Melkproductie	77% van de omzet
Vleesproductie	12% van de omzet
Beheersvergoeding Programma Beheer	10% van de omzet
Landschapselementen	0
Natuurgerichte bedrijfsvoering	0
Verleasen melkquotum	0
Totale kosten	335.000
Kosten van arbeid	23% van de omzet
Kosten van voeraankopen	9% van de omzet
Opbrengsten/kostenverhouding	98% van de kosten worden gecompenseerd door opbrengsten

Bij natuurgerichte bedrijfsvoering

305.000 euro
52% van de omzet
6% van de omzet
0%
6%
25% van de omzet
10% van de omzet
314.00
25% van de omzet
0% van de omzet
97% van de kosten worden
goedgemaakt door
opbrengsten

TOEKOMSTIGE SITUATIE

Het gezinsinkomen biedt bij de natuurgerichte bedrijfsvoering een basis voor continuering van het bedrijf op lange termijn. De geleverde groene diensten worden beloond.